

nemškutar pa pijanec se le takrat predrami in izpre obrne, ko se mu posestvo obrne.

Gotova resnica je, da ravno kmet mora se veliko učiti, dobro računati in skrbno delati, če hoče od svoje posesti dobiček imeti. Oglejmo se najpoprej na naše vrte, travnike, hleve, gnojšča in njive in pokazalo se bo, kakošni da smo, in koliko vednosti je treba pri umnem gospodarstvu.

Drevje nas vedno razveseljuje in k novemu življenju obnja. O pomladi nas lepo cveteče drevje razveseljuje, na obnebe ugodno upljiva, po njegovem cvetju si bučelica sladko strd nabira, drvo je pticam v zavetje in kolikokrat je že drevje zabranilo, da se ogenj ni dalje širil! V jeseni nam pa drevje dober sad prinaša. Vsaki celo priprosti kmet, če le veselje ima, si lahko svoje posestvo vzdoljša, ter si nasadi zdrava, močna mlada drevesa s primernimi sortami, ki so za tamošnje zemljo ugodna, ter si za-se in za svoje naslednike naloži najboljšo glavnico.

Pri občinski seji stavljal sem nasvet, naj bi zdaj, ko imamo vendar čas, vložili prošnjo na kmetijsko družbo, da bi nam potovalni učitelj razlagal in učil o sadjereji, pa glejte, brž mi dva nemškutarja rečeta: Ali bi nas ne bilo sram, da bi nas hodili gospodi učiti, kako se drevje sadi, to že vsaki zna itd.

Ker takih ljudi po deželi ne majnka, ki o umni sadjereji nič ne razumejo, učiti se pa nočejo, zato človeka kar srce boli, če pogleda v vrt tako zanikernega kmeta.

Če je kako drevo vsadil, je brez kola, krivo raste, je z mehom obraseno, veje so tenke in šibke, katere lahko hurja in sneg polomi, škorjo poglodajo zajci, veje, katere so požagane ali pa kar posekane, imajo dolge suhe strelje, vsled česar začne drevo trohneti; okoli debela raste trava in divji obraski leto za letom, po vejah je polno mrčesje zalege in gosonice potem sad (cvetje in listje) požro in še skrbnemu sosedu škodo delajo. Postaja zoper mrčese je pa večidel tiho, na potrpežljivem papirju. Takih žalostnih prikaznij še žal, da pre-pogosto najdemo in od takih navadno slišimo, da drevje noče rasti in ne da nobenega dobička. Oglejmo si pa vrt kneta, ki se ni nikoli v gospodarskih šolah učil, pa skrbno bere »Slov. Gosp.« in bukve sv. Mohorja o sadjereji in je rad poslušal nauke domačega učitelja ali pa potovalnega učitelja.

Najtolje je, da si vsak posestnik sam drevesca izgoji, ker potem le malo stanejo in iz lastne skušnje mi je znano, da doma v zgojeno drevje vedno bolje raste, kakor tisto, ki ga od drugih krajev naročimo. Da si kmet kakih 200 drevesec odgoji, zato je le majhno prostora potreba. Glavna reč pri drevju je, da si oskrbimo zdravo seme, in zemljo dobro pripravimo, da si močne divjake zredimo. Seme si oskrbimo iz ostankov ali pa se pri stiskalnicah stisnjene tropine prečinijo in seme posuši. Seme po štacunah kupovati je veselej nevarno. Če si prisiljen od tujega prodajalca seme kupiti, tedaj glej, če je seme, ko se prereže, popolno bele barve, mora biti sladkega, brez vsakega drugega okusa; če nima teh lastnostij, tedaj gotovo ne vskali. Seme se mora po vseh svetih vsejati in če ga hočeš s pomladi sejati, mora se čez zimo seme v moker pesek in sicer eno plast semena in eno plast peska nasuti, čez zimo pa v suhi kleti hraniti in posoda se mora dobro zakriti, sicer ga rade miši izluščijo. Tako seme čez zimo izcimi in s pomladi se na gredo poseje. Zemlja mora biti dobro zrahljana, globoko prekopana in leto poprej dobro pognojena. Divjaki morajo biti precej redki in polti jih moramo večkrat opleti. Dobro oskrbovani enoletni divjaki so močni dovolje, da se drugo leto pocepijo in v drevesnico posadijo; najbolje pa je jih po letu okulirati. Kako se cepi

in požlahtujeno drevje oskrbuje, ni mi potreba razlagati, kajte take jako dobre članke je »Slov. Gosp.« že večkrat objavil. Največji dobiček daje kmetu dober travnik; kdor ima dosti sladke krme, zamore živino uspešno rediti, in živinoreja je glavni steber v kmetovalstvu. Če nam je biti odkritosrčnim, moramo pripoznati, da za travnike premalo skrbimo.

Najslabši travnik je tisti, kjer se voda ne odteka, tam raste mah in kislava trava. Najpoprej je potreba, da tak travnik vsušimo to je napravimo jarke in vodo odpeljemo, potem mah iz brano zvlačimo ter s semenom posejimo in kolikor mogoče s kompostom pognojimo. Marsikateri mi bo rekel kako naj gnojim travnik saj še za njive mi vedno gnoja majnka. Res je, da z gnojem se tam, kjer je dosti polja, ne morejo travniki gnojiti pa kompost, lahko napravimo in sicer tako-le: ko zemlja pomrzne, se zvozi ova zemlja, ki smo jo iz jarkov zmetali na kup in nekaj gnoja, plevela, cestnega blata, blata iz ribnikov primeša in čez pol leta se kup premeče in drugo zimo po travniku razvozi; tako pognojen in popravljen travnik daje do štirikrat več krme.

F. P.

Cerkvene zadeve.

Usmiljeni bratje pokrajine Graške.

(Dalje in konec.)

Z dovoljenjem duhovske in deželske višje oblasti ustanovila se je zdaj v Gradcu posebna pokrajina (provincija) usmiljenih bratov. Za poglavarja ali provincijala izbrala si je svojega brata, preč. gospoda Kasijana Marijo Gasser, mešnika, Tirolca, doktorja sv. bogoslovja. Pod njegovim vodstvom so svetli cesar meseca julija leta 1883 obiskali bolnišnico usmiljenih bratov v Gradcu ter so bili s to napravo tako zadovoljni, da so preč. patru provincijalu podelili viteški križec svojega Franc-Jozefovega reda. Ko je vrhovni poglavar (general) vsega reda usmiljenih bratov v Rimu obnemogel, izvolili so si našega bivšega provincija br. *) Kasijana za njegovega namestnika ali vikarija in po generalovi smrti za vrhovnega poglavarja (minister generalis) vesoljnega reda. V tej službi bil je pri zadnji volitvi zopet potrjen za dobo šestih let. V Gradcu so si pa razni samostani te pokrajine usmiljenih bratov izvolili za provincijala čast. brata Emanuela Marijo Leitner, ki to važno službo še zdaj opravlja. To ti je izvanreden, od Boga posebno nadarjen mož. Rojen v Briksnu na Tirolskem dne 30. junija 1845 je stopil v red usmiljenih bratov kot 17 let stari dijak. Dne 13. novembra 1863 opravil je slovesne redovske obljube. Potem ga ovodobni pripor o. Žiga pošlje v Inomost, da se na tamošnjem vseučilišču izšola za zdravnika-ranocelnika. Dne 2. decembra 1868 dovršil je tam svoje šole ter se je povrnil v Gradec kot zdravnik za samostansko bolnišnico. Tam deluje zdaj ravno 25 let. Bog je čudovito blagoslovil skromno delovanje mladega zdravnika, ki je kmalu dosegel v bolnišnici častno službo nadzdravnika. Najnevarnejše operacije so se mu posrečile in za njegovim nožem je vsaka rana hitro zacelila. Zato so ga bolniki, bogati kakor ubožni, prosili in nekako silili, da je začel tudi znotranje bolezni vračati. Za Bogom dajem čast o. Emanuelu očitno zahvalo, da sem ozdravel od bolezni, ki me je bila leta 1878 prisilila izpreči iz duhovske službe in se podati v časni pokoj. Kdo neki ne bi imel zaupanja do zdravnika, katerega je pokojni milijonar, ba-

*) Br. pomeni »brat«, latinski frater. Tako se ostalemu svetu nasproti imenujejo vsi usmiljenci, tudi oni, katerim doma gre naslov »očetov« ali patrov. Pis.

ron Lilienthal, poseben dobrotnik čč. usmiljenec zavoljo njegove pobožnosti primerjal sv. Alojziju. Po 10, 20, 30 in še več bolnikov prihaja na dan k usmiljenim bratom pri g. patru Emanuela pomoči iskat. Nekateri mu puščaj, ker za sebe nič ne vsprejemlje, za njegovo pokrajino lepih darov. Iz teh je letos kupil grad v Kandiji poleg Rudolfovega (Novega mesta) na Dolenjskem, kjer je priredil novo bolnišnico za 30 ozdravljivih bolnikov. V praznik brezmadežnega spočetja D. M. dne 8. decembra 1893 se je ta nova naselbina usmiljenih bratov, prva na Kranjskem, slovesno otvorila in cerkveno blagoslovila, pripor novi naselbini je Slovenec, č. br. Kajetan Popotnik a tudi br. Nikander, ki je toliko let pobiral po slovenskem Štajarju ter brezplačno pipal bolne zobe, premeščen je iz Gradca v Rudolfovo. Naj bi njegov naslednik v službi kolektorja ali pobiravca našel tudi toliko radodarnih rok in usmiljenih src!

Letos izdal je samostan usmiljenih bratov v Gradcu pod vodstvom prijora br. Anakleta Leitner, mešnika s Tirolskega in sub-prijora br. Tomaža Kovačič, redovnika, Slovenca s Pilštana, »prvo slovensko« poročilo o svoji bolnišnici. Številke tam navedene so res ogromne. Naj jih navedem le nekoliko. Koncem leta 1891 ostalo je bilo v tej bolnišnici 126 bolnikov. Med letom jih je bilo vsprejetih 1908, toraj blizu dva tisoč. Od teh je odislo ozdravljenih 1351, okrevajočih ali »zboljšanih« 378, umrlo jih je pa samo 133. Blizu toliko ostalo jih je starega leta den v bolnišnici. Vsak den bilo je najmanj 125 bolnikov, ki so tam našli ne le snažne postelje in tečne hrane, tudi krepčilih zdravil iz domače lekarne, najodličnejše v Graškem mestu. In vse to brezplačno! Če je bolnik le ozdravljiv in prinese seboj priporočbo svojega g. župnika, tedaj ga gotovo vsprejmejo v svojo bolnišnico za »Bog plati!« *)

Vsi ti številni bolniki so razdeljeni na dva velika oddelka v dveh prostornih dvoranah. Bolniki z nalezljivimi boleznimi so pa od vseh drugih ločeni. Oni, ki imajo znotranje bolezni, so zgoraj na medicinskem oddelku, oni pa, ki imajo rane, spod pri tleh na kirurški oddelku. Vsak oddelk vodi poseben zdravnik, ki ni redovnik. Sedaj sta dva docenta, ki učita na visoki šoli v Gradcu mlade gospode zdravilstva. Razume se, da ta profesorja-zdravnika vlečeta od samostana lepo plačo, med tem, ko o. provincijal zdravi brezplačno vse bolnike. Pa po redovskem vodilu je predpisano, da zdravljenje bolnikov po vseh bolnišnicah usmiljenih bratov morajo voditi vunanji zdravniki primariji, da se raznim sumničanjem pride v okom. Če je treba, pokličejo se pa še drugi sloviti zdravniki graškega mesta v posvetovanje; n. pr. k operaciji očes prof. dr. Birnbacher, pri boleznih na živcih prof. dr. Fr. Müller itd. Vse to stane samostan leto za letom veliko denarja, a dobri Bog naklanja našim »milosrdnikom« (kakor jih Hrvatje nazivljejo) toliko dobrih src, da zamorejo ti svoje stare hiše razširjati in še novih ustanavljati. Če Bog da in sreča junaska, ustanovila bo Graška pokrajina (provincija) kmalu posebno bolnišnico v sv. deželi Palestini. Kdor je letošnji (II.) zvezek »Jeruzalemskega romarja« vže bral, zagledal je takoj na drugem listu (str. 180) debelo tiskano besedo »Tantur«. Kaj pa pomeni ta Tantur? To ti je, kakor si čital, bolnišnica ali hospital johanitov na nekem hribu ob potu iz Jeruzalema v Betlehem. O tej napravi poroča »Jeruzalemski romar« (preč. g. dr. Lampe), da je pod varstvom našega svetlega cesarja, da pa nima posebnega uspeha. Da ne bi bilo več tako, so preč. general usmiljenih bratov iz Rima nagnili našega čast. patra provincijala v Gradcu, da je Graška pokrajina v skrb vzela to bolni-

nico. Čast. br. Metodij iz Gradca je že v Tanturu; sredi meseca decembra pa pelja preč. g. provincijal Emanuel še štiri druge usmiljene brate tje v sv. deželo. Bog ne daj, da bi se jim kedaj taka godila, kakor letos, dne 26. oktobra čč. frančiškanom, »čuvajem Božjega groba« v cerkvi rojstva Kristusovega v Betlehemu. Na sv. mestu zgrudil se je č. frančiškanski brat Liberat mrtev na tla, zadet od kroglice razkolniškega hlapca Nikolaja Juriča; star čast. pater Rafael bil je pa pri tisti priliki na smrt ranjen. Kaj podobnega jih Bog varuj! Pač pa vsem usmiljenim bratom iz srea želimo, da bi pokrajina Graška vedno tako bujno cvetla ter še novih naselbin ustanavljala po stari Evropi in po drugih delih sveta. Slovenski fantje, ki čutite v sebi poklic za redovno življenje, potrkajte na vrata Graškega samostana! Znabiti se vam odpró!

Jernej Voh.

Gospodarske stvari.

Za usnje.

Draga reč je usnje in vsaka zima zahteva, da seže gospodar precej globoko v možnjo. Ni se torej čuditi, če je iz tega vzroka zelo kočljiv in varčen pri usnju in obutalu. Če le ve in zna, ravna varčno in previdno, da si le ohrani škornje za dalje časa cele, nepoškodovane. Pri tem pa je v prvi vrsti svetovati, da naj se obutalo spreminjava tako, da se en dan ti, drug dan oni škornji nosijo. Po dnevu se namreč nabere v usnju toliko mokrote, da se v eni noči ne posuši, da ne vtegne izpuhteti. Ta mokrota prihaja iz zraka in od zemlje, a največ škode napravijo noge same. Pri vsakem človeku povzročuje noga vsaj nekoliko mokrote in ta gre večidel v obutalo, kar mu seveda ne dene dobro.

Še več pa vplivajo na usnje noge, ki se močno potijo, posebno o vročem poletju. Usnje namreč največ trpi zavoljo potu, poka in razteguje se neprimerno in na ta način slabi od dne do dne. Če se pa pustijo čevlji en dan ali vsaj pol dneva pri miru, spuhti nabrana mokrota do cela in sicer brez škode za usnje.

A marsikomu šine nesrečna misel v glavo, da postavi premočene ali mokre škornje na toplo, celo na peč ali k peči, češ, da se bolj in hitreje posušijo. To se sicer res zgodi, obutalo ni le drugo jutro suho, ampak površ se trdo ko »biškot«. Usnju pa to škoduje v toliki meri, da začne v kratkih dnevih pokati; ne mine dolgo, lepi in morebiti trdno in ukusno narejeni čevlji so po taki nepremišljenosti preč! Z mokroto vred se namreč odtegnejo usnju tudi vse druge snovi in tvarine, ki povzročujejo, da je gibčno, mehko in voljno. Če pa manjkajo, postane krhko in drobljivo, bodi-si usnje kakoršno koli.

Zdaj pa naj se nekaj omeni, kar je sicer še malokateremu slov. gospodarjev znano, a velike imenitosti za drago usnje. Obutalo je namreč dobro vsak teden po jedenkrat z milom ali žajfo oprati in sicer s toplo, a ne prevročo vodo in na to do dobrega namazati s kako maščobo. Take so večidel pri vsaki hiši n. pr. stara mast in dobiva se jih cela vrsta po štacunah.

Tudi ravnanje z usnjim črnilom je opazovanja vredno, ker ni najmanjšega upliva na kakovost in trpežnost obutala. Sicer dobi kmet le malokdaj to stvar v roke, k večjemu, da si čevlje malo počrni, a celo neznan mu le ni in tudi drugi ljudje, ki jo imajo vsak dan v rokah, vejo le malokdaj prav z njo ravnati.

Kakor pri drugih stvaréh, tako je tudi pri tej navadi, da se prodaja po prodajalnicah prav slaba, stara ali pa spridena in pokvarjena. Zveplene kisline (H_2SO_4)

*) Kdor pa želi posebno sobo in posebno postrežbo, jo tudi dobi prav po ceni, če je le količjak prostora še v hiši. Pis.